

ETIKAZ

Kimuaren mundu-ikuskerak badu premisa bat, subjektuaren inguruko ulerkera eta ondorioz politika egiteko modua zeharo baldintzatzen duena: *etsaia kanpoan kokatzeaz gain, gutako bakoitzaren barruan ere badaramagula*. Ez da baiez-tapen berria, Paulo Freire pedagogo Brasildarrak aspaldi idatzi zuen zapaldu orok zapaltaile bat daramala bere barnean. Bestalde, Kurdistango PKK alderdiko koadroek, Franz Fanon idazle dekolonialarengan oinarrituta, lehen bala norbere bu-ruari bota behar zaiola diote. Theothore Roszak-ek, 60. hamarkadan kontrakultura terminoa asmatu zuenak, iraultza auzi instituzionala izateaz gain, ezinbestean terapeutikoa ere izan behar zela baieztago zuen. Hark aipatu zuen Marxek zera iradoki zuela: gizadia dominazioarekin korapilatu zeneko garai haietan, gure arbasoen psikean fenomeno alienanteren bat gertatu zela. Marxek berak dominazioaren ulerkera sistemiko bat garatu zuen, dominante/dominatu dikotomiaren azaleko epai moralistetatik haratago zohoana (goi klasea *gaiztoa*, behe klasea *ona*). Hortik kapitalismoaren bere ulerkera, honakoa baieztago zuen: burgesia alienatu egiten du botere posizioan kokatzen duen sistema kapitalistak, eta zentzu horretan, kapitalaren dinamiken *biktima* ere bada. Behin baieztago hori mahai-gaineratu ostean, komeniko litzake ge-hitzea burgesiak pairatzen duen alienazioa ezberdina dela langile klasikok jasaten dugunarekin alderatuta, tartean badaudelako botere-erlazioek determinaturiko hainbat baldintzak. Ez gara hemen horretan sartuko.

Alta, mundua ulertzeko etsai/lagun, zapaltaile/zapaldu edo biktimario/biktima dikotomien gaindipen horiek forma interpretatibo ezberdinak hartu ditzakete. Honela, *erlatibista* batek Michel Foucault-en tesiak erabili ditzake botereak “guztio” artetik zirkulatzen duela esan eta kapitalaren dinamikek dakarten botere metaketari jaramonik ez egiteko. Guztiok bagara zapaltaile eta guztiok bagara zapaldu aldi berean, antagonismoen mugak desagertu egiten dira, itsasoa dirudien estrukturarik gabeko substantzia jariotsua baikinan. Bestalde, kultura postmodernoarenkiko gertatzen diren zenbait erreakziok, *likidofobia* antzoko batek bultzatuta bezala eta pendulu baten mugimendua lez, erlatibismotik ihes egiten dute, egia zurrunek ematen duten segurtasun sentimendurantz. Beste batzuk, berriz, bi muturren artean mugitzen gara, noiz edo noiz, alderik-alde, zigi-zaga, bi izkinetara eroriaz, zerbait diferentea izan nahi eta partzialki hori lortu ezinaren amildegia ertzean ekiten gabiltzan neurrian. Horregatik diogu paradigma berri bat sortzea nahi dugula eta ez jada gaurdanki paradigma horren jabe garela. Beraz, “besteak” eta “gu” ezberdintzen dugun bakoitzean, hor nonbait falazia moduko bat ere badago, besteei kritikatzen diegun horretatik ere zerbait gure barnean badaramagunez; *daramagun* hori besteei es-leitzean, *garena* ukatzen dugu ezinbestean, alienazioan sakonduz, erretorika eta identitate iraultzaileaz ekiten dugun arren.

Beraz, esan dezagun pentsamendu dikotomikoaren gaindipena bizi interesgarria iruditzen zaigula, eta are gehiago gaindipen hori modu dialektikoan ematen bada; izan ere, dialektikak garaitutako poloen kontserbazioa ere barnebiltzen du, aldaketak ulertzeko orduan. Honela, kontua ez da horrenbeste pentsamendu dikotomikoa bai ala ez, baizik eta pentsamendu dikotomikoa bai eta ez, aldi berean. Paradoxikoa dirudi, eta hala da. Adibide bat jar dezagun: kultura-natura dikotomia eraikuntza ideologikoa da; horren arabera, bi errealtitateak ontologikoki (berez, naturaz, izatez) ezberdinak dira, eta gainera, balio hierarkia baten kokatuak daude, zeinetan kultura natura baino *hobe* den. Aldi berean, dikotomia erabilgarria da egungo zenbait fenomeno interpretatzeko (ekologia politikoaren eremuan, adibidez, giza kondizioak dituen osagai naturalak eta kulturalak eta bien arteko erlazioak ulertzeko). Beraz, gainditu beharreko dikotomia izateaz gain, erabilgarria ere egiten zaigu moduren batean. Eta hor dago zaitasuna, pisu nabarmena baitute gure kulturan mutur bateko jarrera likidoek eta besteko jarrera zurrunek, lehenak dikotomiak gainditu dituela uste baitu, bigarrenak berriz dikotomien aldarri irmo eta absolutua egiten duen bitartean.

barrenak" landu ezean, hegemonikoak diren eta botere-forma dominanteak zeharkaturik dauden adierazpen gorpuztuak izateko aukera gehiago ditugula. Beraz, ez da nahikoa alienazio ideologikotik *askatu* eta ekonomia politiko burgesari kritika egiteko gaitasuna lortzea; pentsatzeko modu burgesetik kanpo kokatzeak ez baitakar automatikoki sentitzeko eta ekiteko modu burgesetik at egotea. Azaltzen saiatzen gabiltzan guzti hori egunerokoan bizi dezakegu, militantzia arloan zein hortik kanpo, gure buruarekin zein besteekin ditugun erlazioen (dominatzaile, bortitz, alienatu) bidez -(auto)epaiak, (auto)exijentzia, (auto)errepresioa, komunikazio bortitza, gutxiespena, *goitik* zein *behetik* egiten diren *begiradak, biktima* eta *salbatzaile* rolak...). Horra hor dominazioaren adierazpenak gaur eta hemen; alienazioa eskala mikroan erroutua baita, eta berorri serioki begiratu ezean, hortik sor daitekeen antolakunde orok zaila du bere dimentsioa handitzean enajenazio hori gaintztea.

2. Norbanakoen baitako kontraesanak ulertzeko, psikologiaren begiradatik esango zaigu gure gorputzak badituela zenbait elementu (pentsamenduak, sentimenduak, jarrerak), eta horien artean koherentzia bat izatea nekeza suerta dakigu, bizi dugun jendarte eredu psikoafektibo honetan. Izaera koherente eta integratuak izatetik urrun gaudela, alegia. Asko hitz egiten da osasun mentalaz, oso gutxi, aldiz, errealtitate hori mugimendu politiko askatzaileekin nola uztartzen den. Begirada hegemonikoak esango digu badaudela pertsona batzuk psikismoan arazoak dituztenak, beste guztiok ongi gauden bittarlean. Osasun mentalaren auziari, ordea, dikotomikoki heldu beharrean (arazoak dituen jendea vs. jende normala) askoz ere errealistagoa da abaniko zabal bati buruz gabiltzala baieztatzea, zeinaren barnean guztiok kokatzen garen, bakoitza bere ezaugarri propioekin. Gainera, norbanakoen barrenen kudeaketa kolektiboak erakutsi du jada ondorio politiko eraginkorrak dituela, komunitate kohesionatuak sortu eta ideia, balio eta praktika iraultzaileak zabaltzeko orduan. Akaso Kurdistango Rojavako iraultza izan daiteke horren adibide ezagunena. Kontrara, dominazioa *kanpo* auzi bezala ulertzera mugatzen diren kolektiboen joera ere hamaika aldiz ikusi dugu: modu gatazkatsuan disolbatu egiten dira, edo joera dominatzaile eta alienanteak hartzen dituzte.

3. Ikuspuntu filosofiko batetik, norbanakoaren baitako kontraesanen azalpena bestelakoa izan daiteke: gatazkan dauden polo antagonikoek ez dute soilik eskala sozialean eragiten, baita eskala indibidualean ere. Taoismoak gauza guztiak bi indar bateragarri eta aldi berean kontrajarri dituztela esaten digu, horren entzunak direla ying eta yang. Hinduismoak ere berdin, Shakti eta Shivaren bidez. Feminitate-maskulinitate poloek ere funtziobera izan dute zenbait tradizio kultural eta filosofikotan. Periferia kolonialetatik haratago aipatu genezake zentro imperialistetan ere garatu izan direla antzeko teoriak. Hegelek filosofia dialektikoa garatuko zuen beranduago, kontraposizioen logikak errealtitateko dinamismoa nola posible egiten duen azalduz, ondoren marxismoak hortik edango zuelarik. Euskal sinesmen zaharretan ere badago antzeko gauzarik, *adurra* eta *indarra* poloek fenomeno guztiak barnebilduko bailitzkete, beraien batasun eta bereizketaren baitan interpretatu izan direnak. Bestalde, horren bogen dagoen zientziaren arloko konplexutasunaren teoriak errealtitateak fraktal bezala jokatzen duela esango digu: mugimenduak (demagun, atomo batetik Eguzki Sistemaraino, bizitza-prozesuetatik pasatuz) patroien errepikapenen bidez ematen direla, eta patroi horiek eskala espazial ezberdinaren gauzatzen direla. Zientziaren arloan hamarkada batzuk daraman Sistemen Teoria Orokorrak XIX. mendean materialismo dialektikoak egin zuena bere erara egiten saiatu da: metateoria bat eraikitza, hau da, teoria ezberdinaren teoria bat, errealtitateak bere adierazpen ezberdinaren zenbait patroi komun dituela adieraziz eta ezagutza ezberdinaren arteko loturak eginez. Errealitatea polo antagonikodun kontraesanen bidezko konfigurazioen baitan mugitzen bada, ez da horren zaila ondorioztatzea elkarrekin borrokan dauden indarrek gorputz sozialean soilik ez, baizik eta gorputz indibidualetan ere eragiten dutela. Krisi hitzak, honela, polo horien arteko harremanetan aldaketa adieraz dezake, aldaketok linealak ez direla ulertuaz. Beste kontu bat da politikan jarduten dutenen topaketetan kapitalismoaren *krisiaz* hitz egiten denean,

zergatik bertan norbere barne munduari begiratzen dioten pertsona gutxi dauden; yoga edo autoezagutza edo *coaching* edo psikearen funtzionamenduaren inguruko bestelako elkarretaratzeetan *krisi* pertsonalaz hitz egiten denean, politikan jarduten duten gutxi aurkituko ditugun eran (demagun politikaren definizio hertsiaz ari garela, guztia politika bada onartu beharrean baikaude norbere buruaren lanketa indibidual eta merkantilizatua ere politika izan daitekeela); baina horrelako auzi interesgarrietan ere ez gara oraingo honetan sartuko.

Behin aurreko guztia esanda, horrekin koherentea den erantzun bat proposatzen dugu Kimuatik: etikak, bizitzan ekiteko filosofia bezala, pertsonalitatearen inguruko lanketa indibidual eta kolektiboa barne hartzen badu, eta prozesu iraultzaileak horretarako bitartekoak eskainiko balitu, askapen prozesu oro indartu egingo litzateke. Auto-kritika indibidual zein kolektiboa edota umiltasuna, zintzotasuna, enpatia eta maitasunerako dugun gaitasuna ez baititugu horiek aipatze hutsarekin integratzen, horretarako ezagutza teoriko eta praktiko ezberdin beharra dugu, ezinbestean gorputzetik pasa beharreko jakintzak baitira. Antolakundeen barne eta kanpo erlazioetarako baliagarriak izan daitezkeen jakintza ezberdin aplikazio praktikoak dominazio modu berriak sortzea are gehiago zailduko lukeelakoan gaude. Iraganeko iraultzen porrota ez baitugu soilik “kanpo faktoreengatik” ulertzen, antolakunde iraultzaileek ere etsaia baitaramate beraien *barnean*. Tradizio sozialistan norbanakoen “barne mundu” hori alde batera utzi izanak baditu bere arrazoi historikoak, hasi patriarkatuaren balio-sistemak ezartzen duen hierarkiatik (arrazoia emozioen gainetik, kontzientzia inkontzientziaren gainetik) eta segi horrek ilustrazioan hartu zituen adierazpen ideologikoetara (ezagutzara iristeko gaitasun zientifiko-analitikoak eta positibistak autoerregulazio emozionalaren, intuizioaren, bizi-experimentzien, enpirismo kolektiboaren edo bestelako eredu epistemologikoen gainetik jarri izana, adibidez).

Aurrekoarekin lotuta, diferentzia handia dago *heldutasun politikoaren* paradigmatic *ibiltasun politikoaren*era. Lehen kokapen horretan osoak sentitzen gara, “izan beharreko” gaitasunen jabe, kasik norbanako bezala bukatuta egongo bagina bezala, eta horrela ez bada ere, garapen horretan besteen ekarpenak (indibidual zein kolektiboa) beharrezko izango ez bagenitu bezala; nolabait, gure buruari berez faltan ditugun *botere* batzuk esleitzu, zaurgarritasunetik urrun, emakumeak izanik ere balio maskulino hegemonikoetan murgildurik, barne zauriak eta norbere ezinak handinahitasunaren estrategiaz ezkutatuz. Bigarrenean, berriz, mugatuak eta zaurgarriak garenaren kontzientzia dugu, indargune eta ahulgune propio-ekin (indibidualak zein kolektiboa), eta badakigu gure partzialtasun eta kontraesanen gaindipen dezente lortu ditzakegun arren, horiek ezin izango ditugula gainditu *bestearen* kritikak irekitasunez jasotzen ikasten ez baditugu. Ez da auzi erraza: *Kokapen Politikoa vs. Irekitasuna* tentsio-ardatza deitu daki; beraz, nola hartu gure tokia politikan, eta aldi berean toki hori birkokatzen joan ahal izatea, gure begirada parte garen kolektiboaren baitatik zentratuta izanik berau deszentratzen ikastea, sintesi berrietara iristeko eta, aldi berean, oportunismoan erortzea ekidinez.

Guztiok kokatzen gara, modu batean edo bestean, momenturen batean edo bestean, *heldutasunaren* eta *ibiltasunaren* arteko tarte lauso horretan. Honela, geure burua iraultzaile bezala izendatzeak eta horren izenean antolatu eta ekiteak ez bagaitu automatikoki “iraultzaile” bilakatzen (gure buruari jartzen diogun nortasun-etiketa dena delakoa izanik ere: feminista, animalista, independentista, komunista, anti-faxista, etab.), berdina esan daiteke pertsonalitatearen lanketaz: gauza bat da bere apologia egitea eta moduren batean berau instituzionalizatzea, frogatze/bidezko metodologia ezberdin bidez, eta beste bat, jada horretan gabiltzalako, egoa gainditua edo orekatua dugula sinestera iristea (egoak esan nahi duena dena delakoa izanda ere, horren kategoria polisemikoa izaki).

Beraz, labur dezagun testua esanaz pentsamendu dikotomikoak dakarren etsaia/gu banaketa hori simplegia dela. Separazio hori gainditzeak berebiziko garrantzia duela uste dugu emantzipatzale izan nahi duen mugimendu ororentzat, etsaia barnean ere badaramagula ulertuz, berau politizatuz eta aldi berean *kanpo* etsaiak *likidotu* gabe.

Bukatzeko, esan dezagun sozialismoaren sakoneko ulerkera partikular batekin datorrela bat Kimua: dominazioa eta berorren bektore den gorputza, eta biak elkartzen diren giza-harremanak ulertzeko dugun moduaren arabera uler genezake mugimendu iraultzaileak historikoki baztertu izan dituen kategoriei ematen diegun garrantzia (emozioak, sentimenduak, inkontzientea, alienazio psikologikoa, egoa, mentalitatea, *espiritualitatea...*); ez beraiek zentroan jartze-ko, baizik eta ekidinezin diren elementu politiko bezala, dagokien tokia emateko. Honela sortuko dugu bestelako etika bat, ibilian-ibilian ederra ere izango dena, etika mugimendura pasatzen denean sortzen baita estetika.

